

**Кантицька Анастасія Володимирівна,**  
*студентка 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції*  
*Національного університету «Одеська юридична академія»*  
**Науковий керівник:** асистент кафедри цивільного права Розумейко Д. О.

## **ПРАВОВІ ЗАСОБИ КОМПЕНСАЦІЇ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ**

Під моральною шкодою розуміються фізичні або моральні страждання, заподіяні особі діями, що порушують її особисті немайнові права або зазіхають на належні їй нематеріальні блага, інші блага, передбачені законом. Виходячи із наведеного визначення можемо вказати на такі ознаки моральної шкоди: по-перше, на моральні страждання (страх, хвилювання, тривога, сором та ін.). По-друге, на фізичні страждання (біль, підвищена температура тіла, підвищений артеріальний тиск, аритмія серця та ін.). По-третє, заподіяння особі страждань є наслідком винної протиправної поведінки завдавача шкоди. По-четверте, порушуються немайнові права, нематеріальні блага і майнові права особи, що підлягають захисту в силу закону [2, с. 59].

Окремі аспекти щодо визначення поняття, розміру і способу відшкодування моральної шкоди (немайнової шкоди) досліджувалися в роботах таких вчених: С. Волкова, М. Галянтич, І. Забара, Л. Корчевна, В. Паліюк, В. Прима, Р. Стефанчук, С. Шимон, Р. Шишка та інших.

На сьогоднішній день поняття відшкодування моральної шкоди відоме законодавству багатьох країн континентальної Європи, а також англо-американському цивільному праву. Будучи визнаним у більшості сучасних країн, інститут компенсації моральної шкоди також існує й у вітчизняному цивільному праві. Цивільний кодекс України не розкриває саме поняття «моральна шкода», проте в ст. 23 визначає у чому може полягати моральна шкода. Статтею 1167 Цивільного кодексу України встановлено підстави відповідальності за завдану моральну шкоду [1].

Зазначимо, що цивільне законодавство України визначає відшкодування моральної шкоди як один із способів захисту порушеного суб'єктивного права. Мета компенсації моральної шкоди – це

повне чи часткове відновлення психічного та фізичного благополуччя особистості.

Підставою для звернення особами до суду з позовом про відшкодування моральної шкоди є порушення суб'єктивного цивільного права особи, як матеріального, так і нематеріального.

Неабияку складність становить визначення розмірів грошових сум, які підлягають стягненню на відшкодування моральної шкоди. Проблема полягає в тому, що закон будь-яких критеріїв, за якими визначаються ці розміри, не містить, передаючи вирішення цього питання цілком на розсуд суду. Розміри сум, що підлягають стягненню, залежать від багатьох конкретних обставин, які повинні бути оцінені та враховані. При визначенні розмірів компенсації моральної шкоди суд бере до уваги ступінь вини порушника та інші обставини, що заслуговують на увагу, а також враховує ступінь фізичних і моральних страждань, пов'язаних з індивідуальними особливостями особи, якій завдано шкоди. Розмір компенсації моральної шкоди визначається судом залежно від характеру фізичних та моральних страждань, а також ступеня вини завдавача шкоди у випадках, коли вина є підставою для відшкодування шкоди. При визначенні розміру компенсації шкоди повинні враховуватись вимоги розумності та справедливості. Характер фізичних та моральних страждань оцінюється судом з урахуванням фактичних обставин, за яких було завдано шкоди та індивідуальних особливостей потерпілого. Також підлягає врахуванню розмір заявленої позовної вимоги, тобто оцінка моральної шкоди самим потерпілим. Суди не можуть стягнути компенсацію у розмірі, більшому, ніж він просить. Слід вказати також на такий критерій оцінки обсягу компенсації моральної шкоди, як майновий стан завдавача шкоди [2, с. 62].

Таким чином, закон докладно визначив критерії, якими слід керуватися під час розгляду справ щодо компенсації моральної шкоди. Однак у законі не міститься вказівок, яким чином слід обчислювати розмір моральної шкоди, що підлягає відшкодуванню і як виміряти ступінь і глибину страждань. У зв'язку з цим для найбільш ефективного застосування інституту компенсації моральної шкоди необхідно

законодавчо закріпити мінімальні та максимальні розміри компенсації моральної шкоди.

Також доволі проблемним моментом є доведення факту завдання моральної шкоди та наявності причиново-наслідкового зв'язку, що саме по собі є дуже специфічним. Тому позивачеві непросто сформулювати необхідну доказову базу на підтвердження наявності моральної шкоди та причиново-наслідкового зв'язку між діями (бездіяльністю) відповідача та негативними наслідками для позивача у вигляді моральної шкоди [3, с. 84]. За загальним правилом моральна шкода відшкодовується одноразово, проте в законодавстві можуть передбачатися випадки стягнення її періодичними платежами. Так ст. 1168 ЦК визначає, що моральна шкода, завдана каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я може відшкодовуватися шляхом здійснення щомісячних платежів. Також зазначимо, що моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не пов'язана з розміром цього відшкодування.

Отже, компенсація моральної шкоди не претендує на повне відновлення становища, яке існувало до моменту завдання такої шкоди, вона лише, певною мірою, «згладжує» страждання та спрямована на полегшення морально-психологічного стану потерпілого. З цього слідує, що розмір компенсації моральної шкоди є величиною умовною, яка не є втіленням «вартості» страждань. Природно, що ця обставина тягне за собою суттєві труднощі в судовій практиці при вирішенні питання про конкретний розмір компенсації.

#### **Література:**

1. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. ст. 356.
2. Кисельова, О. І. Практика відшкодування моральної шкоди в трудовому праві України та зарубіжних країн. *Правові горизонти*. 2021. Вип. 26 (39). С. 59–65.
3. Шигапова Е. І. Відшкодування моральної шкоди в Україні з урахуванням європейського досвіду. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 5. С. 83–87.